ΕΚΘΕΣΙΣ ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΤΑΞΙΝΟΜΗΣΕΩΣ ΤΩΝ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΩΝ Κ. ΚΑΡΑΘΕΟΔΩΡΗ, Γ. ΜΑΥΡΟΚΟΡΔΑΤΟΥ ΚΑΙ Ξ. ΣΙΔΕΡΙΔΟΥ

ΥΠΟ Μ. Ι. ΜΑΝΟΥΣΑΚΑ

Μεσαιωνικὸν Ἀρχεῖον *Ἐν Ἀθήναις, τῇ 7ῃ Ἰουνίου 1956*
Ἀριθ. πρωτ. 705

Πρὸς τὸν κ. Γενικὸν Γραμματέα τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν

Κύριε Γενικὲ Γραμματεῦ,

Ἔχω τὴν τιμὴν νὰ ὑποβάλω ὑμῖν ἔκθεσιν περὶ τῆς ὑπὸ τοῦ Μεσαιωνικοῦ Ἀρχείου γενομένης ἐργασίας κατατάξεως τῶν ἐν τῇ Ἀκαδημίᾳ βιβλιοθηκῶν ***Καραθεοδωρῆ, Μαυροκορδάτου*** *καὶ* ***Σιδερίδου.***

Ἡ Ἐφορευτικὴ Ἐπιτροπὴ τῆς Βιβλιοθήκης τῆς Ἀκαδημίας ἔσχε τὴν ἰδέαν, κατὰ τὸν παρελθόντα Μάρτιον, νὰ διασκευάσῃ τὸ μεσημβρινὸν τμῆμα τῆς ἀνατολικῆς πτέρυγος (ἔνθα ἡ βιβλιοθήκη) τοῦ μεγάρου τῆς Ἀκαδημίας εἰς αἴθουσαν ἀναγνωστηρίου καὶ νὰ τοποθετήσῃ εἰς τὰς ἐν τῇ ἐπιβλητικῇ ταύτῃ αἰθούσῃ ὑπαρχούσας τρεῖς κενὰς προθήκας βιβλία οὐχὶ μόνον ὑπὸ ἔποψιν περιεχομένου ἀξιόλογα, ἀλλὰ καὶ εὐπροσώπου ἐμφανίσεως. Ὡς τοιαῦτα δὲ προεκρίθησαν τὰ τῆς βιβλιοθήκης Μαυροκορδάτου καὶ τὰ τῆς προσφάτως παραληφθείσης βιβλιοθήκης Καραθεοδωρῆ. Καὶ διὰ μὲν τὴν μικρὰν βιβλιοθήκην Καραθεοδωρῆ, τὴν ὁποίαν ἐκλήθην νὰ ταξινομήσω, τὸ πρᾶγμα ὑπῆρξε σχετικῶς εὐχερές. Διὰ τὴν πολύτομον ὅμως βιβλιοθήκην Μαυροκορδάτου τὸ ἔργον ἐνεφανίζετο δυσχερέστατον, διότι αὕτη ἦτο οὐχὶ μόνον τελείως ἀταξινόμητος, ἀλλὰ καὶ διεσπαρμένη πολλαχοῦ καὶ δὴ ἀναμεμειγμένη μετὰ τῆς ἐπίσης ἀταξινομήτου βιβλιοθήκης Σιδερίδου.

Παρὰ τὰς δυσχερείας ταύτας καὶ τὸ λίαν ἐπίπονον τῆς τοιαύτης ἐργασίας, ἐδέχθην προθύμως ν' ἀναλάβω καὶ τῶν βιβλιοθηκῶν Μαυροκορδάτου καὶ Σιδερίδου τὴν ταξινόμησιν, διακόπτων προσωρινῶς, τῇ ἐγκρίσει τῆς σεβ. Συγκλήτου τῆς Ἀκαδημίας, τὴν ἐν τῷ Μεσαιωνικῷ Ἀρχείῳ κανονικὴν ἐργασίαν, διότι ἐγνώριζον πόσον πολύτιμα βιβλία περιείχοντο εἰς τὰς βιβλιοθήκας ταύτας, τῶν ὁποίων ἡ ἐπὶ μακρὰ ἔτη μὴ χρησιμοποίησις, ἐλλείψει κατατάξεως, ἐζημίωνε μεγάλως τὴν ἐν τῇ Ἀκαδημίᾳ συντελουμένην, καὶ δὴ τὴν ἐν τῷ ἡμετέρῳ Ἀρχείῳ, ἐπιστημονικὴν ἐργασίαν. Εὐτυχῶς εἰς τὸ ἔργον τοῦτο ἐπεκουρήθην σημαντικώτατα ὑπὸ τοῦ συντάκτου τοῦ Μεσαιωνικοῦ Ἀρχείου κ. Λ. Παπαβρανούσῃ, ἔχοντος καὶ βιβλιοθηκονομικὴν πεῖραν καὶ γνῶσιν τῶν πραγμάτων οὐχὶ τυχαίαν καὶ ζῆλον ἐξαίρετον περὶ τὴν ἐκτέλεσιν ἀσυνήθως κοπιαστικῆς ἐργασίας· ἔσχον ἐπίσης θερμὸν συμπαραστάτην τὸν Ἔφορον τῶν Γραφείων τῆς Ἀκαδημίας κ. Γεώργιον Βέλτσον, ὅστις μετ' ἰδιαιτέρου ἐνδιαφέροντος παρηκολούθησε τὴν ἐργασίαν, ἔθεσε δὲ προθύμως εἰς τὴν διάθεσίν μου καὶ ἐργάτην πρὸς διενέργειαν δυσχερῶν τινων μεταφορῶν καὶ τεχνίτας διὰ μικροεπισκευὰς τῶν προθηκῶν καὶ τοποθέτησιν μεταλλίνων ἐπιγραφῶν καὶ κλείθρων πρὸς διασφάλισιν τῶν βιβλίων, ὡς καὶ πᾶν ἄλλο τεχνικὸν μέσον.

Ἐκθέτων εὐθὺς κατωτέρω τὴν δι' ἑκάστην τῶν τριῶν βιβλιοθηκῶν γενομένην ἐργασίαν, ἐθεώρησα καθῆκόν μου οὐχὶ μόνον νὰ παράσχω τὰς περὶ τούτων ἀναγκαίας πληροφορίας καὶ ἐπεξηγήσεις, ἀλλὰ καὶ νὰ διατυπώσω ἐν τέλει τὴν ἐκ τῆς εἰδικότητος καὶ τῆς κτηθείσης πείρας μου ὑπεύθυνον γνώμην περὶ τῶν μέτρων, ἅτινα δέον νὰ ληφθῶσιν ἐν συνεχείᾳ ὑπὸ τῆς σεβ. Συγκλήτου πρὸς διασφάλισιν, ἔλεγχον, συντήρησιν καὶ δελτιογράφησιν τῶν ἐν τῇ Ἀκαδημίᾳ πολυτίμων τούτων βιβλίων καὶ χειρογράφων, ἵνα ἀποτραπῶσι τοῦ λοιποῦ βαρύτατα σφάλματα, γενόμενα κατὰ τὸ παρελθόν, καὶ καταστῇ δυνατὴ ἡ ὅσον οἷόν τε ταχεῖα καὶ εὔρυθμος λειτουργία τῆς βιβλιοθήκης τῆς Ἀκαδημίας.

Α'—ΒΙΒΛΙΑ ΔΩΡΕΑΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ ΚΑΡΑΘΕΟΔΩΡΗ

*Ὑπὸ τοῦ ἀειμνήστου καθηγητοῦ Κωνσταντίνου Καραθεοδωρῆ († 1950), μέλους τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν, ἐδωρήθησαν εἰς τὴν Ἀκαδημίαν ἀξιόλογα βιβλία ἐκ τῆς σπουδαίας αὐτοῦ βιβλιοθήκης, ἅτινα ἀποσταλέντα τῇ φροντίδι τοῦ ἐν Μονάχῳ υἱοῦ αὐτοῦ Στεφάνου Καραθεοδωρῆ παρελήφθησαν προσφάτως ὑπὸ τῆς Ἀκαδημίας. Τὰ παραληφθέντα ἓξ κιβώτια ἀνοιγέντα εὑρέθησαν περιέχοντα 666 τόμους βιβλίων, οἵτινες ἐταξινομήθησαν ἀλφαβητικῶς κατὰ συγγραφεῖς καὶ ἐτοποθετήθησαν εἰς τὴν μίαν τῶν τριῶν προθηκῶν τοῦ ἀναγνωστηρίου, τὴν δεξιὰ τῷ εἰσερχομένῳ, ἐφ' ἧς ἐτέθη καὶ μεταλλίνη ἐπιγραφὴ «**Δωρεὰ Κωνστ. Καραθεοδωρῆ**». Καὶ τὰ μὲν σχήματος 8ου καὶ 4ου βιβλία ἐτοποθετήθησαν εἰς τὸ ἄνω τμῆμα τῆς προθήκης, τὸ καλυπτόμενον δι' ὑαλοπινάκων, τὰ δὲ σχήματος in-folio ἢ 16ου εἰς τὰ τρία ἑρμάρια τοῦ κάτω τμήματος· ἓξ μόνον βιβλία in folio, δι' ἃ δὲν ὑπῆρχεν ἐνταῦθα χῶρος, ἐτοποθετήθησαν εἰς τὸ πρῶτον ἑρμάριον τῆς δευτέρας ἀντιστοίχου (ἀριστερὰ τῷ εἰσερχομένῳ) προθήκης, ἧς τὸ ἄνω τμῆμα περιέλαβεν, ὡς θὰ ἴδωμεν, βιβλία τῆς βιβλιοθήκης Μαυροκορδάτου.*

Τὰ βιβλία τῆς δωρεᾶς Καραθεοδωρῆ εἶναι κατὰ τὸ πλεῖστον πολύτιμοι μονογραφίαι, ἑλληνικαὶ καὶ ξέναι, ἀναφερόμεναι εἰς τὴν μεσαιωνικὴν καὶ νεωτέραν ἑλληνικὴν ἱστορίαν, περιηγητικὰ καὶ ἄλλα βιβλία, ἀφορῶντα ἰδιαιτέρως εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν καὶ τὴν Μικρὰν Ἀσίαν, ὡς καὶ εἰκονογραφημένοι πίνακες, παλαιαὶ χαλκογραφίαι καὶ χάρται· ὑπάρχουν καὶ ὀλίγα περιοδικά· βιβλία μαθηματικὰ δὲν περιλαμβάνονται, ὡς θὰ ἀνέμενέ τις, ὡς οὐδ' ἀρχαῖοι συγγραφεῖς. Προφανῶς τὰ δωρηθέντα βιβλία ἀποτελοῦσι τμῆμα συλλογῆς καταρτισθείσης ὑπὸ λογίου Κωνσταντινουπολίτου, οἷος ὁ πατὴρ Καραθεοδωρῆς. Σημειωτέον ὅτι τὰ βιβλία διατηροῦνται καλῶς καὶ εἶναι πάντα δεδεμένα, ἐκτὸς ὀλιγίστων ἐξαιρέσεων.

Τὰ βιβλία συνώδευε κατάλογος καταρτισθεὶς ὑπὸ τῶν δωρητῶν, ὅστις δέον νὰ καταχωρισθῇ εἰς τὸ εἰδικὸν διὰ τὰς εἰς τὴν Ἀκαδημίαν δωρηθείσας αὐτοτελεῖς βιβλιοθήκας Βιβλίον Εἰσαγωγῆς. Εἶναι ἀνάγκη ἐπίσης, ὅπως τὰ βιβλία σφραγισθῶσι καὶ δελτιογραφηθῶσι.

Β'—ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ Γ. ΜΑΥΡΟΚΟΡΔΑΤΟΥ

Ὡς γνωστόν, ἡ βιβλιοθήκη τοῦ ἐν Ρώμῃ ποτὲ πρεσβευτοῦ τῆς Ἑλλάδος καὶ γνωστοῦ συλλέκτου σπανίων καὶ πολυτίμων ἐκδόσεων Γεωργίου Μαυροκορδάτου (1839 - 1902), περιελθοῦσα εἰς τὸν κληρονόμον αὐτοῦ, γαμβρὸν τοῦ ἀδελφοῦ του Νικολάου, πολιτικὸν Γεώργιον Μπαλτατζῆν (1866-1922) καὶ ἀγορασθεῖσα εἶτα ὑπὸ τοῦ Ἑλληνικοῦ Δημοσίου, ἐδωρήθη ὑπὸ τούτου εἰς τὴν Ἐθνικὴν Βιβλιοθήκην καὶ τὴν Ἀκαδημίαν Ἀθηνῶν. Ἡ Ἀκαδημία ἔλαβε τὰ βιβλία ἐκεῖνα, τῶν ὁποίων ἕτερον ἀντίτυπον ἐκέκτητο ἤδη ἡ Ἐθνικὴ Βιβλιοθήκη. Τὸ ἐν ἔτει 1931 ἐκ σελίδων 80 πρωτόκολλον παραδόσεως, ὑπογραφόμενον ὑπὸ τοῦ τότε διευθυντοῦ τῆς Ἐθνικῆς Βιβλιοθήκης Μάρκου Τσιριμώκου, ἀναβιβάζει τὰ εἰς τὴν Ἀκαδημίαν περιελθόντα βιβλία εἰς 2348 ἀριθμούς. Δυστυχῶς τὸ πρωτόκολλον τοῦτο, προχειρότατα καὶ ὑπὸ ἀδαοῦς ὑπαλλήλου τῆς Ἐθν. Βιβλιοθήκης συντεταγμένον, βρίθει χονδροειδῶν σφαλμάτων: οἱ τίτλοι συχνάκις παρέχονται ἀνακριβῶς καὶ ἀτελῶς, ὥστε νὰ καθίσταται ἐνίοτε δύσκολος καὶ αὐτὴ ἡ ἀναγνώρισις τῶν ἀντιστοίχων βιβλίων διάφοροι τόμοι ἑνὸς καὶ τοῦ αὐτοῦ ἔργου σημειοῦνται ὑπὸ διαφόρους καὶ οὐχὶ διαδοχικοὺς ἀριθμοὺς ἤ, ἀντιθέτως, τὸ αὐτὸ ἔργον ἀναγράφεται δίς, χωρὶς νὰ δηλοῦται ἂν πρόκειται ἢ μὴ περὶ διπλοῦ ἀντιτύπου κλπ. Εἰς τὸ εἰδικὸν βιβλίον τῆς Ἀκαδημίας, ἀναγράφον (σ. 3 - 99 καὶ 200 - 217) ἐν ὅλῳ 2329 ἀριθμούς, δὲν ἠκολουθήθη ἡ αὐτὴ ἀρίθμησις, ἀλλὰ καὶ δὲν ἀντικατεστάθη διὰ μεθοδικωτέρας, οὐδ' ἀπεφεύχθησαν ἀνάλογα σφάλματα, τῆς καταγραφῆς γενομένης εἰς δύο στάδια (1930 διὰ τοὺς ἀριθ. 1 - 1673 καὶ 1945 - 46

διὰ τοὺς ἀρ. 1674 - 2329) ὑπὸ μὴ εἰδικῶν. Τὰ βιβλία Μαυροκορδάτου φέρουν σήμερον (ἐντὸς τῆς σφραγῖδος «**Βιβλιοθήκη Μαυροκορδάτου**») τοὺς ἀριθμοὺς τοῦ Βιβλίου Εἰσαγωγῆς τῆς Ἀκαδημίας καὶ οὐχὶ τοὺς τοῦ πρωτοκόλλου παραδόσεως. Εἰς τὴν πραγματικότητα ἀπαρτίζουσι σύνολον ὑπερβαῖνον (μετὰ τῶν φυλλαδίων) τοὺς 3500 τόμους· τοῦτο δὲ διότι πολλὰ ἔργα, ἕκαστον τῶν ὁποίων καταγράφεται εἰς τὸ βιβλίον εἰσαγωγῆς ὑπὸ ἕνα καὶ μόνον ἀριθμόν, εἶναι πολύτομα.

Τὰ ἐκ τῆς βιβλιοθήκης Μαυροκορδάτου προερχόμενα βιβλία εἶχον ἀποθηκευθῆ, ἐλλείψει χώρου (διότι ἡ νῦν αἴθουσα τοῦ ἀναγνωστηρίου κατείχετο ὑπὸ τοῦ Νομισματικοῦ Μουσείου), εἰς τὸ παρὰ τὴν αἴθουσαν τῶν Τάξεων τῆς Ἀκαδημίας δωμάτιον, ἔνθα ἡ βιβλιοθήκη Σιδερίδου. Ἀπέκειντο δὲ φύρδην μίγδην, ἄνευ οὐδεμιᾶς κατατάξεως καθ' ὕλην ἢ συγγραφέα ἢ ἔστω κατ' αὔξοντα ἀριθμὸν εἰσαγωγῆς· ἀκόμη καὶ οἱ τόμοι τοῦ αὐτοῦ συγγράμματος ἢ περιοδικοῦ εὑρίσκοντο συνήθως ἀποκεχωρισμένοι ἀλλήλων. Ὡς ἐκ τούτου, καὶ τῆς στενότητος τοῦ χώρου, ἥτις εἶχεν ἐπιβάλει τὴν εἰς διπλᾶς (εἰς βάθος) σειρὰς διάταξιν τῶν βιβλίων, ἡ ἀνεύρεσις καὶ πρόχειρος ἔστω χρησιμοποίησις τούτων ἦτο ἀδύνατος. Ἐπὶ πλέον, πολλὰ βιβλία ἐκ τῆς βιβλιοθήκης ταύτης εἶχον διασπαρῆ εἰς ἄλλας αἰθούσας τῆς Ἀκαδημίας (ἰδίᾳ εἰς τὴν τῶν Τάξεων καὶ εἰς τὸ γραφεῖον τοῦ Προέδρου) ἢ εἶχον κακῶς ἀναμιχθῆ μετὰ τῶν βιβλίων τῆς κυρίως βιβλιοθήκης τῆς Ἀκαδημίας καὶ ἀπητήθη εἰδικὴ ἐργασία πρὸς ἀνεύρεσιν καὶ συναγωγὴν αὐτῶν ἐπὶ τὸ αὐτό

Τὰ βιβλία, συγκεντρωθέντα οὕτω καὶ μεταφερθέντα εἰς τὴν αἴθουσαν τοῦ ἀναγνωστηρίου, ἐταξινομήθησαν συστηματικῶς διὰ πρώτην φορὰν καὶ εἶτα ἐτοποθετήθησαν εἰς τὰς δύο ὑπολοίπους προθήκας (τῆς πρώτης περιλαβούσης, ὡς ἐλέχθη, τὰ βιβλία Καραθεοδωρῆ), ἤτοι εἰς τὴν ἀριστερὰ τῷ εἰσερχομένῳ μικρὰν προθήκην καὶ εἰς τὴν ἔναντι μεγάλην, τὴν καταλαμβάνουσαν ὁλόκληρον τὸ πλάτος τῆς αἰθούσης. Ἐπὶ ταύτης ἐτέθη ἡ μεταλλίνη ἐπιγραφὴ «**Ἐκ τῆς βιβλιοθήκης Γ. Μαυροκορδάτου - Γ. Μπαλτατζῆ**». Ἐν ὅλῳ ἐπληρώθησαν 112 ὑαλόφρακτα ράφια (διὰ βιβλίων σχήματος 8ου καὶ 4ου) καὶ ἕνδεκα ἑρμάρια (διὰ βιβλίων in - folio ἢ ἀδέτων σειρῶν), ἅτινα ἠσφαλίσθησαν διὰ κλείθρων. Αἱ προθῆκαι αἱ οὕτω πληρωθεῖσαι βιβλίων, κατὰ τὸ πλεῖστον πολυτελῶς δεδεμένων καὶ μετ' ἐπιχρύσων διακοσμήσεων, προσδίδουν εἰς τὴν ὡραίαν καὶ μεγαλοπρεπῆ αἴθουσαν τοῦ ἀναγνωστηρίου ἰδιαιτέραν ἐπιβλητικότητα. Δέον νὰ σημειωθῆ ὅτι ἡ ἔλλειψις ἑτέρου χώρου καὶ ἡ ἀνάγκη ὅπως ἀποκτήσωσι καλαίσθητον περιεχόμενον αἱ ἐν τῷ γραφείῳ τοῦ Προέδρου τῆς Ἀκαδημίας δύο κεναὶ προθῆκαι (αἱ ἔναντι τῆς βιβλιοθήκης Γ. Ἀρβανιτίδου) ἐπέβαλε τὴν εἰς τὰς προθήκας ταύτας τοποθέτησιν ὁμοιομόρφου τινὸς σειρᾶς εὐπροσώπων ἐκδόσεων ἐκ τῆς βιβλιοθήκης Μαυροκορδάτου. Ὡς τοιαῦτα προεκρίθησαν τὰ βιβλία τῶν ξένων λογοτεχνιῶν, ἀποτελοῦντα ἰδίαν ἑνότητα καὶ δυνάμενα νὰ καλύψωσιν ἀκριβῶς τὸν διατιθέμενον κενὸν χῶρον.

Κατὰ τὴν ταξινόμησιν τῶν βιβλίων ἠκολουθήσαμεν τὸ ἑξῆς σύστημα: Ἐχωρίσαμεν ταῦτα, ἀναλόγως τοῦ περιεχομένου αὐτῶν, εἰς ὅσον τὸ δυνατὸν ὀλιγωτέρας γενικὰς κατηγορίας, αἱ ὁποῖαι ἐπ' οὐδενὶ λόγῳ ἐπετρέπετο νὰ συναναμειχθῶσιν, ἑκάστης δὲ τῶν κατηγοριῶν τούτων τὰ βιβλία κατετάξαμεν, συμφώνως πρὸς τοὺς βιβλιοθηκονομικοὺς κανόνας, κατ' ἀλφαβητικὴν σειρὰν συγγραφέων (διὰ τὰ ἀνώνυμα ἔργα ἐλήφθη ὡς ταξινομικὴ λέξις τὸ πρῶτον οὐσιαστικὸν τοῦ τίτλου). Κατωτέρω ἀναγράφομεν τὰς κυριωτέρας τῶν κατηγοριῶν καὶ παρέχομεν περὶ μιᾶς ἑκάστης ὡρισμένας πληροφορίας. Δέον πάντως νὰ ληφθῆ ὑπ' ὄψιν ὅτι οἱ ἀναφερόμενοι ἑκάστοτε ἀριθμοὶ τόμων εἶναι κατὰ προσέγγισιν, διότι δὲν ὑπῆρχε χρόνος δι' ἀκριβῆ ἀπογραφήν, ἡ δὲ κατὰ τὴν ἁπλῆν, ἐπιτροχάδην, καταμέτρησιν διάκρισις τόμων, τευχῶν καὶ αὐτοτελῶν ἔργων, προκειμένου ἰδίᾳ περὶ ἀδέτων, εἶναι δυσχερεστάτη.

Γενικά. Ταῦτα ἀποτελοῦσι τὸ μέγιστον μέρος τῆς βιβλιοθήκης (περὶ τὰ 1800) καὶ ἐκτείνονται

εἰς τὰ 61 πρῶτα ράφια τῆς μεγάλης προθήκης. Πρόκειται, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον, περὶ βιβλίων ἀναφερομένων εἰς τὴν βυζαντινὴν καὶ νεωτέραν ἑλληνικὴν ἱστορίαν καὶ φιλολογίαν. Βιβλία τῶν θετικῶν ἐπιστημῶν ὑπάρχουσιν ὀλίγιστα.

Ἀρχέτυπα καὶ παλαιότυπα. Πρόκειται περὶ πολυτιμοτάτης συλλογῆς τριακοντάδος ἀρχετύπων (*incunables*) ἢ παλαιοτύπων ἐκδόσεων (ἰδίᾳ ἀρχαίων Ἑλλήνων συγγραφέων) ἀρίστης διατηρήσεως.

Ἀρχαῖοι Ἕλληνες συγγραφεῖς. Πεντακόσιοι περίπου τόμοι παλαιῶν καὶ νεωτέρων ἐκδόσεων ἀρχαίων Ἑλλήνων συγγραφέων, μεταξὺ τῶν ὁποίων καί τινες ἐκδόσεις Βυζαντινῶν. Ἐτοποθετήθησαν εἰς τὴν μικρὰν προθήκην (ἀριστερὰ τῷ εἰσερχομένῳ), ἔνθα κατέλαβον τὰς ἓξ κατωτέρας σειρὰς (ράφια 18).

Λατῖνοι συγγραφεῖς. Περὶ τοὺς 70 τόμους.

Ξένη λογοτεχνία. Περίπου 500 τόμοι, τοποθετηθέντες, ὡς ἐλέχθη, εἰς τὸ γραφεῖον τοῦ Προέδρου. Εἶναι, κατὰ τὸ πλεῖστον, πολύτομοι σειραὶ ὁμοιομόρφου ἐκδόσεως ἔργων τῶν ἐξοχωτέρων ἐκπροσώπων τῆς εὐρωπαϊκῆς λογοτεχνίας (*Byron*, *Goethe*, *Hugo*, *Voltaire* κ.π.ἄ.). Ἐταξινομήθησαν, ἀδιακρίτως ἐθνικότητος καὶ γλώσσης, εἰς ἑνιαίαν ἀλφαβητικὴν σειράν, κατὰ συγγραφέα.

Νομικά. Περὶ τοὺς 140 τόμοι νομικοῦ περιεχομένου ἐτοποθετήθησαν εἰς τὰς δύο ὑψηλοτέρας σειρὰς τῆς μικρᾶς προθήκης. Τὰ πλεῖστα τῶν βιβλίων τούτων φαίνονται ἄνευ πολλῆς ἀξίας καὶ πεπαλαιωμένα.

Λεξικά. Ποικίλα γλωσσικά, ἐγκυκλοπαιδικὰ ἢ διαφόρων εἰδικοτήτων λεξικὰ (περὶ τοὺς 80 τόμους), ὧν ἀξιολογώτερα φαίνονται ἡ γαλλικὴ «*Grande Encyclopédie*» καὶ ὁ «Θησαυρὸς» τοῦ Ἑρρ. Στεφάνου.

Βιβλιογραφικὰ βοηθήματα. Ἐκ τούτων ἀναφέρομεν τὴν «*Bibliotheca Graeca*» τοῦ *Fabricius* (εἰς δύο ἐκδόσεις), τὴν «*Bibliographie Hellénique*» τοῦ *Em. Legrand* καὶ τὸ «*Manuel du libraire*» τοῦ *Brunet*.

Περιοδικά. Ὑπερεκατὸν τόμοι διαφόρων ἑλληνικῶν καὶ ξένων περιοδικῶν, ὧν τινα σπάνια («Ἑρμῆς ὁ Λόγιος» κ.ἄ.).

Χάρται. Πλουσία συλλογὴ χαρτῶν, ἰδίᾳ τῶν ἑλληνικῶν χωρῶν.

Χειρόγραφα. Εἰκοσὰς χειρογράφων τόμων, τοῦ 19ου αἰῶνος, περιεχόντων ἀρχαίαν ἐγκυκλοπαιδικὴν καὶ ἄλλην ὕλην, κατὰ λεξικογραφικὴν σειράν, ἄνευ ἰδιαιτέρου ἐνδιαφέροντος.

Αἱ ἀνωτέρω κατηγορίαι βιβλίων παρέχουσιν ἰδέαν τινὰ τοῦ γενικοῦ περιεχομένου τῆς βιβλιοθήκης Μαυροκορδάτου. Γενικῶς δυνάμεθα νὰ εἴπωμεν ὅτι ἡ βιβλιοθήκη Μαυροκορδάτου εἶναι ἡ μεγαλυτέρα καὶ ἴσως ὑπὸ ἔποψιν ὑλικῆς ἀξίας ἡ πολυτιμοτέρα τῶν ἐπὶ μέρους βιβλιοθηκῶν τῆς Ἀκαδημίας, διακρίνεται δὲ διὰ τὰς μνημειώδεις, πολυτελῶς ἐκτετυπωμένας καὶ δεδεμένας ἐκδόσεις ἃς περιλαμβάνει, ὀφειλομένας εἰς τὸν συλλεκτικὸν ζῆλον καὶ τὴν καλαισθησίαν τοῦ συγκροτήσαντος αὐτήν. Ἐννοεῖται ὅτι, παρὰ τὰ πολύτιμα, εὕρηνται καὶ πολλὰ ἀσημάντου ἀξίας ἔντυπα, ὡς καὶ πολλὰ ἄδετα· ὑπάρχουσιν ἐπίσης καί τινα διπλᾶ ἢ πολλαπλᾶ ἀντίτυπα τοῦ αὐτοῦ ἔργου.

Γ'—ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ Ξ. ΣΙΔΕΡΙΔΟΥ

Ἡ βιβλιοθήκη τοῦ ἐν Κωνσταντινουπόλει πολυμαθοῦς λογίου καὶ ἀντεπιστέλλοντος μέλους τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν ἀειμνήστου Ξενοφῶντος Σιδερίδου (1851 - 1929), δωρηθεῖσα, μικρὸν μετὰ τὸν θάνατον αὐτοῦ, ὑπὸ τῶν κληρονόμων του πρὸς τὴν Ἀκαδημίαν, ἀπόκειται εἰς τὸ παρὰ τὴν αἴθουσαν τῶν Τάξεων δωμάτιον, ἔνθα καὶ ἡ ὑπὸ τοῦ Γ. Ἰακωβίδου φιλοτεχνηθεῖσα προσωπογραφία τοῦ ἀειμνήστου ἀνδρός. Ὁ κατάλογος τοῦ σχετικοῦ Βιβλίου Εἰσαγωγῆς ἀναγράφει (σ. 301 - 453 καὶ

270-274) ἐν συνόλῳ 3594 ἀριθμούς, οἱ αὐτοτελεῖς ὅμως τόμοι εἶναι σημαντικῶς ὀλιγώτεροι, διότι πολλοὶ τούτων περιέχουσιν ὁμοῦ δεδεμένα πλείονα τοῦ ἑνὸς ἔργα. Ὁ κατάλογος οὗτος, γενόμενος τμηματικῶς κατὰ τρεῖς περιόδους (τῷ 1930-32 διὰ τοὺς ἀριθμοὺς 1-3377, τῷ 1940 διὰ τοὺς ἀριθ. 3378-3445 καὶ τῷ 194) διὰ τοὺς ἀριθ. 3446 - 3594) ὑπὸ διαφόρων μὴ εἰδημόνων ὑπαλλήλων, παρουσιάζει πολλὰς ἀτελείας καὶ σφάλματα. Τὰ βιβλία φέρουσι σφραγῖδα τῆς Ἀκαδημίας μὲ τὴν ἐπιγραφὴν «**Βιβλιοθήκη Σιδερίδου**» καὶ τὸν αὔξοντα ἀριθμὸν τοῦ σχετικοῦ Βιβλίου Εἰσαγωγῆς.

Τὰ βιβλία Σιδερίδου, κατακλυζόμενα ὑπὸ τοῦ ὄγκου τῶν βιβλίων Μαυροκορδάτου, εἶχον ἀσφυκτικῶς συμπιεσθῆ καὶ περιορισθῆ εἰς τὴν μίαν μόνον πλευρὰν τοῦ δωματίου καὶ εἰς διπλᾶς σειρὰς ἐντὸς τῶν ὑαλοφράκτων προθηκῶν καὶ τῶν κάτωθι τούτων εὑρισκομένων ἑρμαρίων. Ἦσαν δὲ καὶ ταῦτα τυχαίως ὅλως καὶ ἀτάκτως ἐρριμμένα, ὥστε ἀπεκλείετο καὶ πρόχειρος ἔτι ἐξέτασις αὐτῶν. Διὰ τῆς ἐκ τοῦ δωματίου τούτου ἀπομακρύνσεως καὶ μεταφορᾶς τῶν βιβλίων Μαυροκορδάτου ἐπετύχομεν νὰ δημιουργήσωμεν ἱκανὸν κενὸν χῶρον, μέρος τοῦ ὁποίου ἐχρησιμοποιήθη πρὸς ἄνετον πλέον τοποθέτησιν τῆς βιβλιοθήκης Σιδερίδου, ἥτις ἐπεξετάθη καὶ εἰς τὴν συνεχομένην πλευρὰν (δεξιὰ τῷ εἰσερχομένῳ πάντοτε) μέχρι τῆς θύρας. Φρονοῦμεν ὅτι ἡ βιβλιοθήκη Σιδερίδου, ἀνέτως πλέον ταξινομηθεῖσα, διὰ λόγους ἀσφαλείας, ἀλλὰ καὶ αὐτοτελείας, ὑπαγορευομένους, ὡς θὰ ἴδωμεν, ἐκ τοῦ μεγάλης σπουδαιότητος περιεχομένου αὐτῆς καὶ ἐκ τῆς ἰδιομορφίας της, δέον ὅπως ἐξακολουθήσῃ παραμένουσα ἐν τῷ δωματίῳ τούτῳ.

Ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὴν βιβλιοθήκην Μαυροκορδάτου, ἡ βιβλιοθήκη Ξενοφῶντος Σιδερίδου δὲν διακρίνεται διὰ τὴν πολυτελῆ στάχωσιν καὶ τὴν ὡραίαν ἐμφάνισιν καὶ διατήρησιν τῶν βιβλίων της· πλεῖστα τούτων εἶναι ἄδετα, εὐτελῶς δεδεμένα ἢ ποικιλοτρόπως ἐφθαρμένα. Ὅ,τι ὅμως καθιστᾷ τὰ βιβλία ταῦτα πολύτιμα, εἶναι ἡ μεγίστη χρησιμότης αὐτῶν διὰ τὴν ἐπιστημονικὴν ἔρευναν. Διότι πρόκειται περὶ συλλογῆς ἐξαιρέτων βοηθημάτων διὰ τὰς βυζαντινὰς καὶ μεταβυζαντινὰς σπουδάς, σπανιωτάτων ἐκδόσεων καὶ φυλλαδίων (ἔνια τῶν ὁποίων εἶναι τελείως ἄγνωστα εἰς τὴν βιβλιογραφίαν) καὶ διότι πολλὰ τούτων φέρουσιν εἰς τὰ περιθώρια ἢ εἰς παρέμβλητα ἐν αὐτοῖς φύλλα χρησιμωτάτας αὐτογράφους βιβλιογραφικὰς καὶ ἄλλας σημειώσεις τοῦ Σιδερίδου. Πρόκειται ἐν ἄλλοις λόγοις περὶ συλλογῆς καταρτισθείσης οὐχὶ ὑπὸ καλαισθήτου ἐρασιτέχνου, ἀλλ' ὑπὸ ἐπιμελεστάτου καὶ δημιουργικοῦ ἐρευνητοῦ. Περὶ τούτου ἄλλως τε μαρτυροῦσι καὶ οἱ χειρόγραφοι κώδικες καὶ οἱ ὀγκώδεις φάκελοι τῶν καταλοίπων καὶ σημειώσεων τοῦ Σιδερίδου, περὶ ὧν κατωτέρω.

Ὁ εἰς κατηγορίας διαχωρισμὸς τῶν βιβλίων Σιδερίδου ὑπῆρξεν εὐχερέστερος ἢ ὁ τῶν τοῦ Μαυροκορδάτου, διότι ἡ βιβλιοθήκη Σιδερίδου παρουσιάζει μεγαλυτέραν ὁμοιογένειαν. Ἀπαριθμοῦμεν καὶ ἐνταῦθα τὰς κατηγορίας, εἰς ἃς διεκρίναμεν καὶ κατετάξαμεν τὰ ἐν τῇ βιβλιοθήκῃ Σιδερίδου βιβλία καὶ χειρόγραφα.

Γενικά. Τὰ βιβλία ἅτινα ἀπετέλουν τὸν κύριον κορμὸν τῆς βιβλιοθήκης, περὶ τὰ 1200, κατετάξαμεν ἀλφαβητικῶς κατὰ συγγραφεῖς καὶ ἐτοποθετήσαμεν εἰς τὸ ἄνω ὑαλόφρακτον τμῆμα τῆς μεγάλης προθήκης, ἔνθα ἐκάλυψαν συνολικῶς 27 ράφια, ὡς καὶ εἰς τὰ κάτωθι τούτων δύο τελευταῖα ἑρμάρια (ὅπου τὰ *in-folio* καὶ τὰ *in*-4ο). Πρόκειται περὶ σπανίων, κατὰ τὸ πλεῖστον, ἑλληνικῶν βιβλίων τῆς τουρκοκρατίας, ξένων περιηγητῶν, ποικίλων μονογραφιῶν, ἑλληνικῶν καὶ ξένων, ἀναφερομένων εἰς τὴν βυζαντινὴν καὶ μεταβυζαντινὴν φιλολογίαν καὶ ἱστορίαν, ἰδίᾳ δὲ τὴν τῆς Κωνσταντινουπόλεως, κλπ.

Ἀρχαῖοι συγγραφεῖς. Τὸ τμῆμα τοῦτο τῆς βιβλιοθήκης εἶναι σχετικῶς πενιχρὸν (80 περίπου τόμοι).

Βυζαντινοὶ συγγραφεῖς. Περὶ τοὺς 100 τόμοι σπανίων ἐκδόσεων βυζαντινῶν κειμένων. Εἰς

ταύτας πρέπει νὰ προστεθῇ καὶ ἡ ἐξ 28 τόμων in-folio σειρὰ τῆς ἐν Βενετίᾳ ἐκδόσεως τῶν Βυζαντινῶν ἱστορικῶν καὶ χρονογράφων, ἡ τοποθετηθεῖσα, λόγῳ τοῦ μεγάλου σχήματος, εἰς τὸ πρῶτον ἑρμάριον τῆς μικρᾶς προθήκης.

Τουρκικὰ βιβλία. Ταῦτα, ἐκτετυπωμένα δι' ἀραβικῶν χαρακτήρων, εἶναι περὶ τὰ 120. Ἡ εἰς τὰ ἐξώφυλλά των διὰ μολυβδίδος σημειουμένη μετάφρασις τοῦ τίτλου αὐτῶν δεικνύει ὅτι πρόκειται περὶ βιβλίων ἐνδιαφερόντων τὴν τουρκικὴν ἱστορίαν, ἀλλ' ἐν πολλοῖς καὶ τὴν τοῦ Ἑλληνισμοῦ τῆς Ἀνατολῆς. Μερικὰ φέρουσιν ἰδιογράφους σημειώσεις τοῦ Σιδερίδου δι' ἀραβικῶν ἐπίσης χαρακτήρων συνήθως. Ἐτοποθετήσαμεν ταῦτα κατ' αὔξοντα ἀριθμὸν εἰσαγωγῆς, ἐπειδὴ ἡ ἄγνοια τῆς γραφῆς καὶ τῆς γλώσσης καθίστα ἀδύνατον πᾶσαν ἄλλην μεθοδικωτέραν ταξινόμησιν.

Καραμανλίδικα. Παρὰ τὰ τουρκικὰ ἐτάξαμεν ἰδιαιτέρως περὶ τὰ 10-15 βιβλία εἰς τουρκικὴν ἐπίσης γλῶσσαν, ἀλλὰ δι' ἑλληνικῶν χαρακτήρων ἐκτετυπωμένα (καραμανλίδικα), ἐξ ἐκείνων τὰ ὁποῖα ἐξεδίδοντο ἄλλοτε πρὸς χρῆσιν τῶν τουρκοφώνων Ἑλλήνων τῆς Μ. Ἀσίας.

Περιοδικά. Ἐκ τῶν 240 περίπου τόμων περιοδικῶν, ἅτινα ἐτοποθετήθησαν εἰς τὰ ἄνω ὀκτὼ ράφια τῆς μικρᾶς προθήκης, τὰ πολυτιμότερα εἶναι ἡ πλήρης σειρὰ τῆς «Ἐκκλησιαστικῆς Ἀληθείας» (τὴν ὁποίαν οὐδεμία ἐν Ἑλλάδι δημοσία βιβλιοθήκη κέκτηται πλήρη) καὶ τοῦ περιοδικοῦ συγγράμματος τοῦ ἐν Κωνσταντινουπόλει Ἑλληνικοῦ Φιλολογικοῦ Συλλόγου.

Ἡμερολόγια. Πρόκειται περὶ 60 περίπου τόμων διαφόρων ἐτησίων ἡμερολογίων, ἰδίᾳ τῆς Κωνσταντινουπόλεως, τῆς Σμύρνης καὶ τῶν Ἀθηνῶν.

Λεξικά. Ἐκ τούτων, ἀνερχομένων εἰς 60 περίπου τόμους, ἀναφέρομεν τὸ «Grand Dictionnaire Universel» τοῦ Larousse, τὸ «Λεξικὸν Ἱστορίας καὶ Γεωγραφίας» τοῦ Βουτυρᾶ καί τινα τῆς τουρκικῆς γλώσσης.

Βιβλιογραφικά. Διάφοροι κατάλογοι χειρογράφων καὶ ἐντύπων βιβλίων, ἑλληνικῶν καὶ ξένων· ἀνέρχονται εἰς 50 περίπου τόμους. Μεταξὺ τούτων καὶ ἡ πλήρης σειρὰ τῆς «Bibliographie Hellénique» τοῦ Em. Legrand.

Πολυμιγῆ. Εἰς ἰδιαίτερον ράφι ἐτοποθετήσαμεν περὶ τοὺς 40 πολυμιγεῖς τόμους, ὧν ἕκαστος περιέχει ὁμοῦ δεδεμένας ποικίλας πραγματείας διαφόρων συγγραφέων.

Φυλλάδια. Τὰ ἄδετα μικρὰ φυλλάδια καὶ τεύχη τῆς βιβλιοθήκης Σιδερίδου ἐφυλάσσοντο ἰδιαιτέρως εἰς 37 κυτία, τὰ ὁποῖα ἐτοποθετήσαμεν εἰς τὰ δύο πρῶτα ἑρμάρια τῆς μεγάλης προθήκης. Πρόκειται περὶ διαφόρων, κατὰ τὸ πλεῖστον σπανίων καὶ λίαν ἐνδιαφερόντων δημοσιευμάτων, ἀνερχομένων εἰς χίλια περίπου. Ἐπειδὴ ἡ κατ' ἀλφαβητικὴν σειρὰν συγγραφέων κατάταξις αὐτῶν εἶχε πολλαχοῦ σαλευθῆ καὶ δὲν ἦτο πάντοτε ἡ ἁρμόζουσα, ἀποκατεστήσαμεν ταύτην.

Χειρόγραφοι κώδικες. Πρόκειται περὶ τῆς συλλογῆς τῶν 25 χειρογράφων κωδίκων (ὧν 17 ἑλληνικοὶ καὶ 8 τουρκικοὶ) τῆς περιγραφείσης ὑπὸ Κωνστ. Δυοβουνιώτου (Κατάλογος τῶν κωδίκων τῆς βιβλιοθήκης Ξ. Α. Σιδερίδου τῆς δωρηθείσης τῇ Ἀκαδημίᾳ Ἀθηνῶν) ἐν «Θεολογίᾳ», τόμ. 12 (1934), σ. 226 253. Οὗτοι ἐφυλάχθησαν εἰς τὴν κάτω σειρὰν τοῦ τρίτου ἑρμαρίου τῆς μεγάλης προθήκης.

Κατάλοιπα Ξ. Σιδερίδου. Εἰς τὸ αὐτὸ τρίτον ἑρμάριον τῆς μεγάλης προθήκης, ἔνθα καὶ οἱ χειρόγραφοι κώδικες, καὶ εἰς τὴν ἄνω σειρὰν αὐτοῦ, ἐτοποθετήσαμεν 130 ἠριθμημένους (ἄγνωστον ὑπὸ τίνος) φακέλους περιέχοντας τὰ κατάλοιπα τοῦ Ξενοφ. Σιδερίδου. Ἕκαστος τούτων ἀναφέρεται εἰς ὡρισμένον θέμα καὶ περιέχει ἀντίγραφα κειμένων, φωτογραφίας χειρογράφων, βιβλιογραφικὰ δελτία καὶ αὐτογράφους σημειώσεις ἢ καὶ ὁλοκλήρους πραγματείας τοῦ Σιδερίδου, καρπὸν τῶν πολυετῶν αὐτοῦ μελετῶν καὶ ἐρευνῶν. Δὲν εἴχομεν τὸν ἀπαιτούμενον χρόνον νὰ προβῶμεν εἰς καταγραφὴν

τοῦ περιεχομένου ἑνὸς ἑκάστου τῶν φακέλων τούτων καὶ εἰς ἔλεγχον τοῦ κατὰ πόσον πρόκειται περὶ ὑλικοῦ ἀνεκδότου ἢ ἐκδεδομένου ἤδη ὑπὸ τοῦ Σιδερίδου (κατάλογος τῶν ἐπιστημονικῶν δημοσιευμάτων τοῦ Σιδερίδου ἐδημοσιεύθη, ὡς γνωστόν, ὑπὸ Κ. Ἀμάντου ἐν «Πρακτικοῖς τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν», τόμ. 5 (1930), σ. (30)—(31) καὶ ὑπὸ E. Stéphanou ἐν «Échos d'Orient», τόμ. 33 (1930), σ. 81-83). Ἐσχηματίσαμεν ὅμως τὴν γενικὴν ἐντύπωσιν ὅτι μεταξὺ τῶν φακέλων τούτων ὑπάρχει πολυτιμότατον ἐν πολλοῖς ὑλικόν, συνειλεγμένον μετὰ τῆς διακρινούσης τὸν ἄνδρα προσοχῆς, φιλοπονίας καὶ μεθοδικότητος, τὸ ὁποῖον ἐνδιαφέρει ἰδιαίτατα τὸ ἡμέτερον Μεσαιωνικὸν Ἀρχεῖον· διὰ τοῦτο παρακαλοῦμεν τὴν σεβ. Σύγκλητον, ὅπως ἐπιτρέψῃ εἰς ἡμᾶς νὰ μελετήσωμεν τοῦτο καὶ νὰ ἀναφέρωμεν λεπτομερέστερον περὶ τῆς σημασίας του καὶ τοῦ τρόπου τῆς ἀξιοποιήσεώς του, διότι θὰ ἦτο λίαν ἐπιζήμιον διὰ τὴν ἔρευναν νὰ ἐξακολουθήσῃ τοῦτο νὰ παραμένῃ ἠγνοημένον.

ΠΡΟΤΕΙΝΟΜΕΝΑ ΜΕΤΡΑ

Ἡ ὑφ' ἡμῶν γενομένη, κατὰ τὰ ἀνωτέρω ἐκτεθέντα, εἰς καταλλήλους προθήκας τοποθέτησις καὶ ἁδρομερὴς καθ' ὕλην τε καὶ συγγραφεῖς ταξινόμησις τῶν βιβλιοθηκῶν **Καραθεοδωρῆ, Μαυροκορδάτου** καὶ **Σιδερίδου** ἦτο ἡ πρωταρχικὴ ἐργασία, ἥτις ἐπεβάλλετο ἀπὸ μακροῦ νὰ γίνῃ, διὰ νὰ τεθῇ τάξις εἰς τὸ χάος. Σήμερον εἴμεθα εἰς θέσιν, ὁδηγούμενοι καὶ ἀπὸ τὰς τεθείσας ἐπὶ μέρους ἐπιγραφὰς (ὡς βλέπει τις καὶ εἰς τὰ ὑποβληθέντα σχεδιαγράμματα τῶν ταξινομηθεισῶν βιβλιοθηκῶν), νὰ διαπιστώσωμεν, ἐὰν ὑπάρχῃ καὶ ν' ἀνεύρωμεν εἰς τὴν κατάλληλον θέσιν οἱονδήποτε βιβλίον ἤθελε ζητηθῇ. Ὑπολείπεται ὅμως νῦν, ὅπως ληφθῇ ἐν συνεχείᾳ σειρὰ μέτρων ἀποβλεπόντων εἰς τὴν διασφάλισιν, τὴν καλὴν συντήρησιν καὶ τὴν ἐπιστημονικὴν χρησιμοποίησιν τῶν ἐν ταῖς ἀνωτέρω βιβλιοθήκαις πολυτίμων βιβλίων. Ὡς τοιαῦτα δὲ μέτρα προτείνονται ὑφ' ἡμῶν τὰ ἀκόλουθα:

Α'.—Ἐπείγοντα μέτρα διασφαλίσεως καὶ συντηρήσεως.

1. Ἔλεγχος τῶν ὑπαρχόντων βιβλίων, ἐπὶ τῇ βάσει τῶν καταλόγων εἰσαγωγῆς, πρὸς διαπίστωσιν τυχὸν ἀπωλειῶν. Ἐπειδὴ ὑπάρχουσι δεδομένα περὶ ἀπωλείας ὀλίγων τινῶν βιβλίων κατὰ τὸ παρελθὸν (ἰδίᾳ καθ' ἣν περίοδον — 1945 — τὸ δωμάτιον, ἔνθα ἐφυλάσσοντο τὰ βιβλία Σιδερίδου καὶ Μαυροκορδάτου, ἐστέγαζε λόχον Ἄγγλων στρατιωτῶν), ὁ ἔλεγχος δέον ὅπως διενεργηθῇ μετὰ προσοχῆς ὑπὸ πλειόνων τοῦ ἑνὸς καὶ δεδοκιμασμένων ὑπαλλήλων, οἵτινες καὶ θὰ ὑπογράψωσι σχετικὸν πρωτόκολλον. Πρὸ τοῦ ἐλέγχου καὶ τοῦ ὁρισμοῦ ὑπευθύνου δι' αὐτάς, αἱ βιβλιοθῆκαι εἰς οὐδένα πρέπει ν' ἀνοιχθῶσιν ἢ νὰ παραδοθῶσι.

2. Βιβλιοδέτησις τῶν ἀξιολογωτέρων ἐκ τῶν ἀδέτων βιβλίων πρὸς πρόληψιν ἢ ἐπανόρθωσιν τῆς φθορᾶς. Περὶ τούτων εἴμεθα εἰς θέσιν νὰ ὑποβάλωμεν λεπτομερὲς σημείωμα.

3. Διασφάλισις τῶν πολυτίμων ἀρχετύπων καὶ παλαιοτύπων ἐντὸς εἰδικῆς μεταλλίνης θήκης, ἐπὶ τούτῳ ἀγοραζομένης.

4. Ἐπικόλλησις, σφράγισις καὶ καταγραφὴ τῶν εἰς τὰ βιβλία Σιδερίδου παρενθέτων βιβλιογραφικῶν κ.ἄ. σημειωμάτων, ὥστε νὰ καταστῇ ἀδύνατος ἡ ἀπώλεια ἢ ἡ ἀπόσπασις καὶ ὁ σφετερισμὸς αὐτῶν.

5. Διάθεσις τῶν διπλῶν ἢ πολλαπλῶν ἀντιτύπων εἰς τὰ ἐπιστημονικὰ ἀρχεῖα τῆς Ἀκαδημίας, ἀναλόγως τῶν ὑπηρεσιακῶν ἀναγκῶν ἑκάστου, οὕτως ὥστε καὶ ἡ ἐν αὐτοῖς ἐργασία νὰ διευκολυνθῇ καὶ χῶρος εἰς τὰς βιβλιοθήκας νὰ ἐξοικονομηθῇ.

6. Ἵδρυσις ἐν τῇ Ἀκαδημίᾳ ἰδιαιτέρου τμήματος διαφυλάξεως τῶν χειρογράφων, χωριζομένων ἀπὸ τῶν ἐντύπων βιβλίων, ὡς συμβαίνει εἰς πάσας τὰς βιβλιοθήκας. Εἰς τὸ τμῆμα τοῦτο, καλῶς

ἀσφαλιζόμενα καὶ ἐπιστημονικῶς ταξινομούμενα, δέον ὅπως περιληφθῶσι καὶ τὰ ἄλλα χειρόγραφα, τὰ ὁποῖα κατέχει ἡ Ἀκαδημία (χειρόγραφα Διον. Σολωμοῦ, Ἀδαμ. Κοραῆ, ἀρχεῖον Κ. Οἰκονόμου κλπ.).

Β΄. — Μελλοντικὸν πρόγραμμα καταγραφῆς καὶ δελτιογραφήσεως.

7. Νέα, ὀρθὴ καὶ ἀκριβὴς καταγραφὴ τῶν βιβλίων, ἐπὶ τῇ βάσει τῆς γενομένης ὑφ' ἡμῶν ταξινομήσεως, ἀπηλλαγμένη τῶν σφαλμάτων τῶν μέχρι τοῦδε καταλόγων, ἅτινα καθιστῶσι τούτους σχεδὸν ἀχρήστους. Ἡ ἐργασία αὕτη θ' ἀπαιτήσῃ ἱκανὸν χρόνον, ἀλλὰ πιστεύομεν ὅτι εἶναι ἀπαραίτητος, μὴ ἐπιτρεπομένου ἄλλως τε ἐπίσημα βιβλία τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν νὰ ἐμφανίζωσι τοιαύτην προχειρότητα.

8. Δελτιογράφησις τῶν βιβλίων κατὰ τοὺς σήμερον κρατοῦντας βιβλιοθηκονομικοὺς κανόνας. Ἄνευ ταύτης αἱ βιβλιοθῆκαι δὲν δύνανται νὰ τεθῶσιν εἰς τὴν διάθεσιν τῶν ἀναγνωστῶν, ἀλλὰ θὰ εἶναι προσιταὶ εἰς μόνους τοὺς ἔχοντας τὴν εὐθύνην αὐτῶν. Τὰ μέχρι τοῦδε γενόμενα δελτία (ἀπηρχαιωμένου ἄλλως τε τύπου καὶ οὐχὶ καταλλήλων διαστάσεων), συνταχθέντα, κατὰ τὸ μέγιστον αὐτῶν μέρος, ὑπὸ μὴ ἐμπείρου προσωπικοῦ, εἶναι τελείως ἄχρηστα καὶ εἶναι θλιβερὸν ὅτι κατηναλώθησαν ἔτη ὁλόκληρα πρὸς σύνταξιν αὐτῶν. Τοῦτο καθιστᾷ σαφὲς ὅτι δὲν ἐπιτρέπονται πλέον νέοι παρόμοιοι πειραματισμοὶ καὶ πρόχειρα αὐτοσχεδιάσματα. Τὸ ἔργον τῆς δελτιογραφήσεως καὶ τῆς ὁριστικῆς κατατάξεως τῶν βιβλίων δὲν εἶναι φρόνιμον ν' ἀφεθῇ ἀνεξελέγκτως εἰς τὴν πρωτοβουλίαν τῶν προσληφθησομένων καὶ ἀδοκιμάστων βιβλιονόμων, ὅσον ἐπιμελεῖς καὶ ἂν εἶναι οὗτοι, ἀλλ' ἐπιβάλλεται νὰ καθορισθῇ ἐν πάσῃ λεπτομερείᾳ ὑπὸ τῆς ἐπὶ τῆς Βιβλιοθήκης ἐξ ἀκαδημαϊκῶν Ἐπιτροπῆς, ἐν συνεννοήσει μετὰ τῶν ἐχόντων ἤδη κεκτημένην πεῖραν, εἰδικότητα καὶ προπάντων ἐπιστημονικὴν ἀντίληψιν ἀνωτέρων ὑπαλλήλων τῆς Ἀκαδημίας. Διὰ τὸ ἔργον τοῦτο ἀπαιτεῖται συνεργεῖον τριῶν ἢ τεσσάρων καταλλήλων ἀνθρώπων, ἐπὶ ἐκτάκτῳ ἀντιμισθίᾳ προσλαμβανομένων καὶ ἐπὶ ἔτος τοὐλάχιστον ἐργαζομένων, δεόντως δὲ καθοδηγουμένων καὶ ἐλεγχομένων.

Μόνον ὅταν ληφθῶσι τὰ προτεινόμενα ταῦτα μέτρα, θὰ καταστῇ δυνατὴ ἡ λειτουργία τῶν ἀνωτέρω πολυτίμων βιβλιοθηκῶν, ὅτε δέον ἐπίσης νὰ συνταχθῇ καὶ εἰδικὸς κανονισμὸς καθορίζων τοὺς ὅρους τῆς χρησιμοποιήσεως, τοῦ δανεισμοῦ κλπ. τῶν βιβλίων. Οἴκοθεν νοεῖται ὅτι ἀνάλογα μέτρα δέον νὰ ληφθῶσι καὶ διὰ τὰς λοιπὰς αὐτοτελεῖς βιβλιοθήκας τῆς Ἀκαδημίας (Ροΐδου, Ἠλιοπούλου, Κόντου, Ἐπιστημονικῆς Ἑταιρείας κλπ.), ὡς καὶ διὰ τὴν ἐκ δωδεκακισχιλίων καὶ πλέον τόμων κυρίαν τῆς Ἀκαδημίας βιβλιοθήκην (πλουσίαν ἰδίως εἰς περιοδικὰ δημοσιεύματα ξένων Ἀκαδημιῶν). Πασῶν τούτων τῶν βιβλιοθηκῶν ἡ ταξινόμησις καὶ δελτιογράφησις, ἐλλείψει βιβλιονόμων, ἔχει δυστυχῶς ἐπὶ τοσαῦτα ἔτη καθυστερήσει, ὥστε εὐκταῖον θὰ ἦτο νὰ μὴ ἀναβληθῇ καὶ πάλιν διὰ τὸ ἀπώτερον μέλλον.

Ὁ ὑποφαινόμενος, ἐπιθυμῶν διακαῶς, ὅπως ἴδῃ τὸ ταχύτερον λειτουργοῦν τὸ ἀναγνωστήριον τῆς Ἀκαδημίας, πρὸς μέγα ὄφελος τῆς ἐν γένει ἐπιστημονικῆς ἐρεύνης, δηλοῖ ὅτι εἶναι πάντοτε πρόθυμος, παρὰ τὸν φόρτον τῆς ἐν τῷ ὑπ' αὐτοῦ διευθυνομένῳ Ἀρχείῳ ἐργασίας του, νὰ θέσῃ τὴν πεῖραν καὶ τὴν ἐπιστημονικήν του εἰδικότητα, ἐὰν τοῦτο ἤθελε τῷ ζητηθῇ, εἰς τὴν διάθεσιν τῆς σεβ. Ἀκαδημίας.

Εὐπειθέστατος
Ὁ Διευθυντὴς τοῦ Μεσαιωνικοῦ Ἀρχείου
Μ. Ἰ. Μανούσακας